

молитися й не заохотить його своїм прикладом до молитви.

Не буде з сьогоднішньої дівтори чи молоді „нових громадян“, якщо їхнє виховання не буде пересунене з іжшчини „словесности“ в площину практики.

Але хто ж може давати нашій дівторі та молоді оді практичні лекції „нової люднини“? Не такі ж самі хлопці й не дівчата? А батьки, виховники, діячі. І то ті, що мають жит-

тєвий досвід, що самі стали „новими людьми“.

А як вони ще не стали?

Ось воно, це зачароване коло, в якому все шукаємо й не можемо знайти одних спасенних „нових людей“.

Тому такі треба посадити старших людей на виховні лавки, щоб вони потім виховали нам одних „нових“!

ДМ. НИКОЛИШИН

Отаман Джеджалій

(Арт.-малареві проф. Іванові Кейванові).

*Мій Друже молодий, що пишній кисти твір
приладив на ралець мені в осінній вечір
і пригадав ним, як я житєвий простір
ламав на маєвих акордах не-до-речі;
то знов, силкуючись до недосяжних зір
долинути, губивсь у синім безкопеччі,
прийми від мене за цінний дарунок свій
цю казку, як пропав отаман Джеджалій.*

*Це діялось тоді, коли в московській кризі
Гетьманщини краса цвітуща смерть найшла...
Я цього не читав у літонисній книзі,
що відгомін її конання зберегла;
я це зловив із уст особи в чорній ризі,
що в час неволі нам надії цвіт несла.
То ж за зле не бери мені, що ось Тобі я
даю чуже за те, що Ти для мене вдіав.*

*Так слухай, Друже мій! Як Запорозьку Січ
обскочив зрадою сам генерал Текелій,
курєві й церкву звіс, награвив золота й свіч,
а Калыниша заслав до соловецьких келій,
як запорозький край московська вкрила ніч,
бо Прозоровський сів на паланки веселі,
козацтво в розначі, поскільки не здалось
розбійницькій Москві, все в розтіч подалось.*

*П'ять тисяч козаків із тих, що спалахнули
були бажанням меч підняти на Москву,
та старшини Коша до бою не нагнули,
(за те ж усієї їй смерть присуджено живу...),
кріз перстенєв салдатів всі збройно протиснулись
і човнами здалсь на рідну їм течву
із думкою: найти пристанище в тях саме,
що з ними сотні літ змагалися мечами...*

*Між ними плів і він: отаман Джеджалій,
що перший в чорний день козацьку зрушив радю*

визванням визбутись обманливих надія
та зламати Москві останню кавонаду;
він мовчки оглядав курінь хоробрий свій,
в боях останніх літ гартовану громаду,
в душі ж то розцвітав, то меркнув ряд картин
і зрушував думки гіркіші, ніж поли.

Ось майорить його улюблена паланка,
в ній села, пасіки, степ золотом блистять,
повітря в день жарке, росисте на світанках,
товару тисячі, трава під ним хрустить...
Тепер ограблена, нічим татарська брамка,
в московських пазурах конаючи, дихтить,
а серби, москалі та й інші заїди кляті
розшарпують її ланя й дуги багаті...

За ласку ту звелать ще й дяку скласти їй.
цариці-вбивниці, веселій удовиці,
що царство ладилась убрати а ширший стій,
та зі страху у нім змінила лиш петлиці,
як за дарунки ті в країні стеновій: —
московські гніздища — нахабні їх фортеці,
що чиряками їм під боком розрослись
на те, щоб весь народ приборкати колись...

Вони ж рівняли їм крізь рідний степ дороги,
із турком різались останніх років шість,
давали москалям блискучі перемоги,
про них Очаків всім і Кафа розповість,
та захистити Січ не стало сил, ні змоги...
Отаман відчував у серці біль і злість.
Тепер під турка йти в опіку... Що за сором!
З яким їх приймуть там і глумом і докором?!

І доведеться їм — розбитим козакам —
пізнати, що таке чужа, воляцька школа,
служити тут Москві ворожій, туркам там,
козацьку силу так і розсівать довкола.
А може, Господи, й зударигись братам...
а рідний край, народ отак, без заборона,
конатиме в армі... Ох, ні! Куди ж тепер,
щоб дух наш боєвий на віки не завмер?

Важку течву думок сининь лиман і море,
байдужні свідки їх геройства і перемог.
Отаман задививсь в ігровище прозоре,
і враз прорвався важкий лаццюг його тривоги.
Як стій сининь курінь і так до них говорять:
„Товариші! Невже так присудив нам Бог,
щоб ми під турками своєю козацьку славу
невірним віддали на посміх, на забаву?“

„Чи справді рідний край не має вже кутка,
де лихоліття це могли б ми переждати
і ще раз кинутись на того хижака,
що нас і наш народ задумав скасувати?
О, ні! Ще є куток! Оце вам Бог-ріка,

за ним тече Дністер, а там круті Карпати.
Хто турків не бажить, за мною йде туди!“
На те курінь: „Ми всі! Отамане, веди!“

І Дженджадій подався із чотирма сотками
праворуч за Дністер в Карпати між своїх,
у край, де арідник морочиться з мавками,
де водами сплива лісів срібlistий сміх.
Глибоко, де верхи гордуються орлами,
між дебрами Дідусь сивезний стрінув їх,
рукою зупинив і голосом зичливим
завдав питання їм: „Гей, козаки, куди ви?“

„Дідусю, вороги з Півночі ізлягли
на наш веселий край захланною ордою,
козацтво розбрелось, а ми сюди зайшли,
щоб заховатися й набрати сил до бою.
Найди нам місце тут, або на нас зішли
таківські чари, щоб заснули ми скалою
до суду віку всі!“ — промовив Дженджалій
і Дідусеві склав покійн доземний свій.

А їм на те Дідусь: „Складайте всі шаблюки!“
Послухали. Дідусь з жалем на них дививсь,
а там не видержав німої в серці муки
й струмок гарячих сліз із віч йому полився
Із ним заплакали й дідів великих внук
і кожен від журби гіркої похилився.
Та як лиш на шаблі козацькі сльози впали,
воли жарким вогнем знечев'я запали.

Вжахнулись козаки, бо як їм без шабель?
Із чим вони колись на ворога повстануть?
Чим проженуть його з окрадених осель,
як прийде їхній час і громи ірізно грянуть?
Надії зі шабля спадали на шабель
і канули в глибіню німого океану.
Хвилини—дві — і стіс шабель згорів до тла,
а попелу верства те місце зайняла.

Той попіл іздмухнув Дідусь, і враз з-під нього
шаблюка-велетень засяла в блиску дня.
А він: „Хто підійме шаблюку — від малого
аж до найбільшого?“ Не тільки не підняв,
а й рушити не міг її ніхто з цілого
куреня, й Дженджалій даремне гнув рамя.
Шаблюка-велетень вросла, немов у кремень,
а блиск її збільшав у їхніх душах темнень.

Тоді сказав Дідусь: „Оце ви й не змогли
цю шаблюку піднести, бо лежить роздерті;
одні пішли в Москву, ті туркам підлягли,
ви ж забрели в цей кут собі шукати смерті.
Тим довгі дні ганьби й неволі почали,
якої чорних плям з народу вам не стерти;
в одно ругатимуть себе його сини
та в серці колихатъ всі безтілесні сны.“

„І приходитимуть такі, як він, бездолячі,
здивлені в свої задимлені світи,
й даремне пропадуть зусилля безконтрольні
не здужають ніяк цю шаблю піднести.
І двілля завітуть їх городи престольні,
померкнуть проблески найвищої мети,
й століття пропадуть в неволі поколінням,
це злитим в моноліт великих серць горінням.

„І двічі зрушить їх розгойданий борвій,
і двічі прогуде даремне понад ними;
бо випустивши з рук талам надійний свій,
наосліп бігтимуть туди, куди вестиме
їх ворога наказ, летітимуть у бій
за блишані кличі — й куренями цілими
збагачуватимуть товстий чернозем трупом.
бо досі ще його збагачено за скупо...

„Аж зродиться вкінці коліно жилаве
з обох боків Карпат, що доведе до злуки
братів і весь народ у річище нове
скерує силою піднятої шаблюки.
Та покищо — в гору перемініться ви,
забувши всю свою журу, позбувшись муки.
І ляже час на вас і вас, мов сіра тінь,
схова від хижаків для дальших поколінь“.

Скілчив Дідусь. І враз вони закамейла,
лісами вкрилися, травною поросли.
Ніхто й не відгада козацьке гіло біле
у скелях, де лягли розріяні орли.
Шаблюку-велетня тільки піски присіли,
а мохи й буряни в опіку їх взяли...
І чародій-Дідусь імлою ляг на гора
і тугою озвався із шуму вод прозорих.

Тут казці і кінець. Довжезний від годі
ряд бурних літ уже проплив над рідним краєм;
чимало поколінь, мов листя на воді,
борві рознесли... А ми в одно питаєм:
коли ті парості з'являться молоді
з обох боків Карпат? Хто шаблю відшукає
і дингне з забуття? в народ зілля людей?
Єдиний Провід лиш, мій Друже молодий!

